

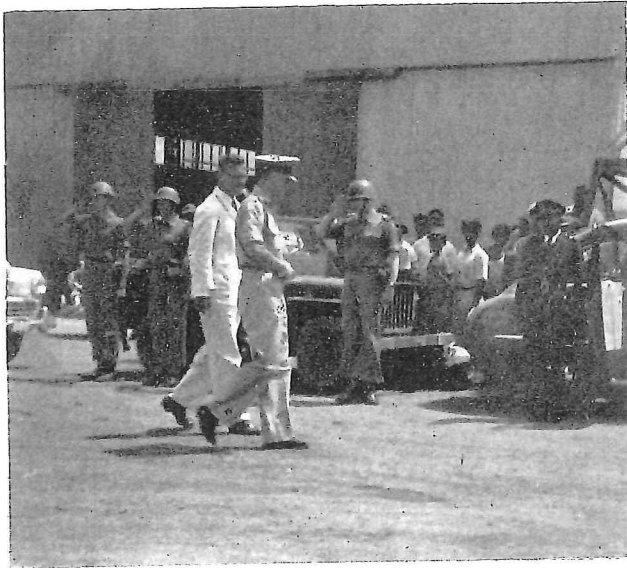
Z. K. H. beklint de 9-W.

(foto v. Lier)

Z. K. H. vertrekt.

(foto v. Lier)

Z. K. H. bij zijn vertrek uitgeleide gedaan door de administrateur.

(foto v. d. Bout)

Z. K. H. vertrekt onder het wakend oog van de wacht.

(foto v. d. Bout)

De eerste jaren der Billiton Onderneming

(12)

door John F. Loudon

„13 Augustus. Terwijl de koelies aan put no. 5 bezig „zijn, de erts gister verkregen uitgesmolten; rijk en mooi „tin. Tegen den middag kwam De Groot aan; zeer treu- „rig; komt een paar dagen hier om te schrijven en zich „wat te verzetten; toonden hem ons succès gister verkre- „gen; heeft een ertslaag gevonden aan den linkeroever van „Aier Kloebie; 6 voet diep, grof erts.”

„14 Augustus. Slecht weer, zware regen; niets uit- „gevoerd; wat erts onderzocht en gesmolten.”

„15 Augustus. Naar put no. 5; om 10 uur op de kong- „laag, roodachtig zand met kwarts; weinig tinerts. Hier „schijnt de tinlaag op te houden; weet nu waar de eerste „kollongmijn moet worden aangelegd. Thuis komende, „order gegeven voor verzamelen en transporteren van

„hout voor een loods bij de mijn te Lissong Batang voor „de Chineesche werklieden. De Orang sekah van Tand- „jong Pandan zullen het hout transporteeren.”

„16 Augustus. De koelies hebben heden vrijaf gevraagd; „verdiend; hebben deze dagen hard gewerkt; 27 Orang „sekah gekregen om 't hout voor de loods te Lissong „Batang te transporteeren. Drie Chineezzen als timmer- „lieden aangenomen tegen f 1.50. Den depattie gevraagd „op de benting te komen; hem gezegd de Chineezzen in „onzen dienst zijn; wil niets doen zonder er hem in te „kennen. Gevraagd naar de schadeloosstelling aan de be- „volking voor het terrein te Lissong Batang; hem verzocht „hierover de hoofden te raadplegen. De rijst hier geeft „ongeveer 200 %; 10 gezaaide gantangs geven 30. In

„t binnenland, waar groote bosschen (Riembak) zijn, „geeft dit meer.”

„17 Augustus. Met de helft van de koelies naar Aier „Pantjoor; de andere helft bij de timmerlieden aan de „loods te Lissong Batang. Om 6 uur kwam de mandoor „terug van Aier Pantjoor met een stuk kong; geen erts- „laag; dit terrein dus alleen geschikt voor een koeliet- „mijntje van ± 6 man.”

„18 Augustus. Slecht, guur weer; niet uitgeweest; een „schip onder den wal, schoener; had hoop er tijding zou „komen; een inlandsch vaartuig, drie weken geleden van „Cheribon vertrokken; had geene cigaren aan boord, wel „aardappelen. Wij rooken uit pijpen gemaakt uit een „pinangnoot en rietje; niet kwaad, faute de mieux.”

„19 Augustus. De Groot vertrokken naar zijn onderzoek; „zijn verblijf hier heeft hem goed gedaan. Naar Lissong „Batang geweest om de loods te zien; als 't zoo doorgaat, „over 10 dagen klaar. Ieder stipje aan den horizon op zee „trekt mijn aandacht; verbeeld mij telkens toppen van „masten te zien; begin bang te worden dat Tuyll ziek is. „Volgens berekening van alle kansen had ik tijding moe- „ten hebben; kan niet veronderstellen dat hij mij ander- „halve maand zonder tijding zal laten; heeft met de „mailboot gelegenheid gehad mij te schrijven.”

„20 Augustus. Naar Aier Rakok, nieuw terrein, circa 4 „paal Z.O. van hier; put gegraven bij het riviertje; peilde „Goenoong Paijong N.W. en Goenoeng Toenggal N.O. „ten O. De put gegraven tot op de konglaag 8 voet diep; „geen zweem van erts ofschoon de bovengrond zeer rijk is. „Zware regen; doornat. Eene prauw aan van poeloe „Lepar; alweer hoop op tijding; tevergeefs. Tuyll is nu „bijna zes weken weg, en nog geen woord van hem; „onverklaarbaar.”

„21 Augustus. Met den depattie en de Ngabehi's gespro- „ken over de rechten van de bevolking op den grond en „de schadeloosstelling, door ons te geven. Ze hadden er „nog niet goed over nagedacht; hun geraden dit te doen. „Pak Moenir in onzen dienst genomen als terreinonder- „zoeker tegen f 15 en een halven pikol rijst per maand.”

„22 Augustus. Regen en wind; het weer is te slecht om „uit te gaan; dit duurt nu reeds eene maand; als dit de „goede moesson is, dan beware ons de hemel voor den „slechten; 't is goed voor den rijstooft. De mandoor om „4 uur terug van Aier Rakok; put no. 2, 9 voet diep, „zand. Ga er heen als zij bij de kong komen, morgen naar „Lissong Batang.”

„23 Augustus. De depattie met mij mede naar Lissong „Batang; 't werk goed gevorderd; morgen de loods opzet- „ten; hoop alles over 5 dagen klaar te hebben. De man- „door terug van Rakok, put 12 voet diep. Kong met „magere laag.”

„24 Augustus. Den geheelen morgen uitgekeken naar een „groote prauw die in zicht was; dacht niet beter of het „was Dekker; eindelijk zes Chineezen aan wal, die van „Singapore verzonden zijn (zonder brief of eenige tijding). „Ze vertelden dat er nog 44 Chineezen in aantocht zijn „onder geleide van Dekker; zullen over 2 à 3 dagen hier „wezen; voor zoover ik ze begrijpen kon, is Tuyll naar Bata- „via. Zonderling hij mij geen woord schrijft. Om drie uur „met Waanders naar Lissong Batang; ze hebben goed ge- „werkt; het geraamte van de loods staat. Onder 't werk een „balk van 't dak gevallen op een Chineeschen timmer- „man; arm gebroken tusschen pols en elleboog; kraakte

„als hij die bewoog; gespalkt met reepen boomschors en „van mijn zakdoek zwachtel gemaakt; nat houden met „azijn en water; de arme kerel lijdt geweldig. Met donker „thuis komende den depattie tegengekomen, die voorgaf „zeer ongerust over ons te wezen. Hedenavond laten in- „formeeren naar den timmerman; zeer pijnlijk; kan niet „rusten; steeds kermende; zond hem wat laudanum, hoop „hij terecht komt; ik heb naar mijn beste weten gehan- „deld; er is hier geen hulp.”

„25 Augustus. Vanmorgen een zeil in 't zicht; kotter, „kruisprauw van Muntok; om elf uur de majoor, militaire „kommandant met adjudant aan wal; komt de 12 man „inspecteeren; vertelde mij hij door Z.H. den hertog van „Saksen Weimar gezonden is om de benteng na te zien en „op te nemen, en dat er quaestie is van vermeerdering „van garnizoen. Geloof dat Tuyll dit te Batavia heeft „bewerkt. Hoorde van den majoor, dat Tuyll per mail „naar Batavia terug is, en met de *Aruka* hier zou „komen.”

„26 Augustus. Naar Lissong Batang om de loods te zien; „nog niet geheel gedekt; veel moeite om atap te krijgen. „De majoor bezig aan zijn rapport. Inspectie van het gar- „nizoen in groot tenue. Vanavond een briefje van Dekker, „die met de Chineezen op de reede is aangekomen.”

„27 Augustus. Dekker aan wal; eindelijk brieven van de „mail en van Tuyll. Volgens Dekker zijn de Chineezen „door Tuyll geëngageerd, slecht volk; Hokloh Chineezen; „vechten, schuiven en dobbelen. Hij zegt hij er geen orde „onder houden kan. Daarbij zijn ze zeer duur geëngageerd. „Enfin, 't is voor een proefmijn, die ons geen winst zal „opleveren. De Chineezen gedebatteerd; willen de rijst „niet eten, die Tuyll gekocht heeft; Arakansche rijst; deze „onderzocht en slecht bevonden. Ze laten verstrekken met „15 pCt. verlies; dus ook te duur.”

„28 Augustus. Den majoor meëgenomen naar Lissong „Batang; lastige tocht voor iemand, die bretelles en sous- „pieds draagt. Vanmiddag 5 uur de Schoener in zicht; om „8 uur Tuyll aan wal met den jongen Van Haeften. De „Groot en Huguenin overgekomen. De majoor 's avonds „weër per kruisprauw vertrokken.”

Tot zoover heb ik uit mijn dagboek woordelijk overge-
nomen, wat ik er dagelijks in opteekende. Ik deed dit
hoofdzakelijk om aan te toonen welke moeiten destijds
verbonden waren aan het onderzoek van een terrein, waar
men voornemens is een groote of kollong-mijn aan te
leggen. Voor koeliet of kleine mijnen was op Billiton
reeds kort na onze aankomst gelegenheid gevonden, doch
alvorens de concessie te aanvaarden, dienden wij de
zekerheid te hebben, dat evenals op Banka het tinerts
ook in de diepte in genoegzame hoeveelheid voor ontgin-
ning aanwezig was. Hierin waren wij door ons onderzoek
te Lissong Batang gelukkig geslaagd, en het was dan ook
dit resultaat, dat ons deed besluiten tot het aanvaarden
van de concessie.

In de wijze van onderzoeken van terreinen, zooals boven
is omschreven, is in lateren tijd veel verbetering gebracht.
Door den mijningenieur Akkeringa is eene grondboor
uitgevonden, die, naar ik vernomen heb, thans algemeen
op Banka en Billiton met groot succes voor de onder-
zoekingen gebruikt wordt, en die het graven van putten
voor een groot deel, en de Chineesche „tjam” of grond-
boor, een allergebrekkeligst instrument, waarmee we ons
destijds moesten behelpen, heeft vervangen.

(Wordt vervolgd.)

